Herziening van de RIE: impact op de Nederlandse veehouderij

Impact assessment

Wageningen, 28 februari 2023

The Agency for a Healthy World

Zeestraat 84
2518 AD Den Haag

+31 70 318 44 44
info@schuttelaar.nl
www.schuttelaar.nl

Herziening van de RIE: impact op de Nederlandse veehouderij

Impact assessment

Wageningen, 28 februari 2023

Harry Kager
Marlijn Henskens
Malou Vijfhuizen

In opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Redactie en uitgave
Schuttelaar & Partners
Zeestraat 84
2518 AD Den Haag
Nederland
t +31 (0) 70 318 44 44
f +31 (0) 70 318 44 22
info@schuttelaar.nl
www.schuttelaar.nl

© 2023 Schuttelaar & Partners B.V.
Schuttelaar & Partners is onderdeel van de Healthy World Cooperation.

Inhoudsopgave

1	**Inleiding**	**5**
2	**Aanpak**	**8**
3	**Emissies in de veehouderij**	**11**
4	**Drempelwaarde RIE – cijfers**	**16**
	Drempelwaarde	16
	Veehouderijbedrijven onder de huidige RIE	16
	Veehouderijbedrijven onder de herziene RIE	17
	GVE per hectare	20
	Biologische bedrijven	21
5	**Uitkomsten interviews**	**22**
	Extra eisen RIE in relatie tot nationaal beleid	22
	Bijdrage RIE aan level playing field in EU	23
	Drempelwaarde	24
	Onzekerheden Operating rules	26
	Administratieve lasten	26
	Monitoring door veehouder	28
	Overige aandachtspunten	29
6	**SWOT-analyse herziening RIE**	**31**
7	**Aanbevelingen herziening RIE**	**32**
Bijlage I:	**Geïnterviewde stakeholders**	**35**
Bijlage II:	**De opdracht**	**36**
Bijlage III:	**Gespreksleidraden**	**38**
Bijlage IV,	**Tabellen methaanemissie**	**42**
Bijlage V,	**Cijfers CBS**	**43**

1 Inleiding

Europa staat aan de vooravond van een groene transitie, met als doel klimaatneutraliteit in 2050. Om deze transitie vorm te geven is door de Europese Commissie de Green Deal opgezet, een pakket aan beleidsinitiatieven om duurzame ontwikkeling structureel vorm te geven. Hieronder valt 'The Farm to Fork Strategy', die als doel heeft om een eerlijker, gezonder en milieuvriendelijk voedselsysteem op te zetten. In dit kader worden er voorstellen gedaan voor de verduurzaming van de Europese land- en tuinbouw. Tegelijkertijd wordt er in Nederland ook hard gewerkt aan verduurzaming van de land- en tuinbouw en perspectief voor ondernemers, in dit kader wordt bijvoorbeeld momenteel gewerkt aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Landbouwakkoord.

De Richtlijn Industriële Emissies, de RIE

De Richtlijn Industriële Emissies (Richtlijn 2010/75/EU, afgekort de RIE) is het belangrijkste Europese instrument om de uitstoot van verontreinigende stoffen door industriële installaties en grote veehouderijbedrijven te reguleren. De Richtlijn Industriële Emissies[1] is aangenomen op 24 november 2010 en is gebaseerd op een voorstel van de Europese Commissie tot herschikking van zeven eerder bestaande richtlijnen (waaronder de IPPC-richtlijn). De RIE is op 6 januari 2011 in werking getreden en moest uiterlijk op 7 januari 2013 door de lidstaten zijn omgezet naar wetgeving.

Momenteel vallen in Nederland 2673 veehouderijbedrijven onder de RIE, deze bedrijven worden als IPPC-bedrijf geregistreerd. Dit geldt tot nu toe alleen voor pluimvee- en varkensbedrijven, met een minimum van 750 zeugen, 2000 vleesvarkens of 40.000 stuks pluimvee. De vergunningen van bedrijven die onder de RIE vallen dienen rekening te houden met de volledige milieuprestaties van de installatie. Met inbegrip van bijvoorbeeld emissies naar lucht, water en bodem, afvalproductie, gebruik van grondstoffen, energie-efficiëntie, lawaai, preventie van ongevallen en sanering van het terrein bij sluiting.

[1] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010L0075

Herziening van de RIE

Op 5 april 2022 heeft de Europese Commissie voorstellen gedaan voor herziene EU-maatregelen om de verontreiniging door grote industriële installaties en veehouderijbedrijven verder aan te pakken. Deze voorstellen betreffen onder andere de herziening van de RIE[2,3].

De RIE is in 2020 door de Europese Commissie geëvalueerd. Hierbij werd geconcludeerd dat de richtlijn over het algemeen doeltreffend was in het voorkomen en beheersen van lucht-, water- en bodemverontreiniging door industriële activiteiten, en in het bevorderen van het gebruik van de Best Beschikbare Technieken (BBT's)[4]. Echter bleek ook dat er verschillende mogelijkheden zijn voor verbetering. Zo bleek dat de richtlijn weliswaar een degelijk kader biedt, maar dat deze niet consistent binnen de lidstaten wordt toegepast. Hierdoor wordt het maximale potentieel voor emissiereductie niet behaald en wordt afbreuk gedaan aan het principe van een gelijk speelveld voor het bedrijfsleven in de Europese Unie[3,4].

Voor de veehouderij is relevant dat de Commissie in het voorstel voor herziening van de RIE een verlaging voorstelt van de drempelwaarde voor varkens- en pluimveehouderijen, waardoor meer van deze bedrijven onder de RIE gaan vallen. Daarnaast wordt voorgesteld om rundveehouderijen en methaanuitstoot door veehouderijen onder de richtlijn te laten vallen.

De situatie in Nederland

Als producent van ons voedsel staat de Nederlandse landbouwsector voor de opgave om diverse emissies te reduceren. Ongeveer 10 % van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland komt uit de veehouderij[5]. De veehouderij veroorzaakt CO_2 uitstoot door het gebruik van fossiele brandstof (tractor, elektriciteit). Dit is echter een relatief lage hoeveelheid in vergelijking met de uitstoot van methaan en lachgas. Van de Nederlandse methaanemissie komt 75% uit de veehouderij, van de lachgasemissie is dat 45%. Naast broeikasgassen spelen de emissies van ammoniak, fijnstof, endotoxinen en geur een rol in de veehouderij. Zo is de land- en tuinbouw verantwoordelijk voor meer dan 80% van de ammoniak uitstoot in Nederland[6]. Ammoniak (NH_3) is schadelijk voor het stalklimaat, draagt bij aan fijnstof en zorgt voor een te hoge stikstofdepositie in Natura

[2] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-revision-industrial-emissions-directive_en
[3] Link naar BNC Fiche 1: Herziening Richtlijn Industriële Emissies en de Richtlijn Storten van Afvalstoffen: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-aa70b60081a787eef10eb5b93e7e1e7b62b2a2ea/pdf
[4] https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2020:0181:FIN:EN:PDF
[5] Zie het artikel "Wat is de bijdrage van (Nederlandse) veeteelt op de Nederlandse uitstoot van broeikasgassen?", K. Groenestein, 2021
[6] Zie link naar: https://integraalaanpakken.nl/ammoniak

2000-gebieden. Voor zowel methaan als ammoniak geldt dat de rundveehouderij een grote rol speelt in het aandeel van de totale emissies. Hier wordt verder op ingegaan in hoofdstuk 3 van dit impact assessment.

Doel impact assessment

Omdat de herziening van de RIE impact kan hebben op de veehouderij en de betrokken overheden in Nederland is het belangrijk om de gevolgen van de aanpassing van de RIE in beeld te brengen. Daarbij dient ook gekeken te worden naar het (gelijke) speelveld voor veehouders in de Europese Unie. Daarom heeft het ministerie van LNV, in nauwe afstemming met het ministerie van IenW, Schuttelaar & Partners (S&P) gevraagd om een impact assessment uit te voeren. De geformuleerde opdracht is weergegeven in bijlage II van dit rapport. Het impact assessment zal zich primair richten op toetsing van administratieve lasten, kosten, investeringen, implementatietijd vergunningen en effectiviteit van emissiereductie.

Opbouw impact assessment

In dit impact assessment beschrijven we allereerst onze aanpak. Hierna lichten we toe welke emissies relevant zijn in de veehouderij en hoeveel bedrijven er in Nederland nu onder de RIE vallen en naar verwachting in de toekomst onder de herziene RIE. Vervolgens rapporteren we over de uitkomsten van de verschillende interviews die zijn afgenomen met diverse stakeholders. Tot slot beschrijven we de opgehaalde informatie in een SWOT-analyse en geven we onze aanbevelingen met betrekking tot onderhandelingen over herziening van de RIE.

2 Aanpak

Deskstudie

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen in deel 1, te vinden in bijlage II, is een deskstudie uitgevoerd. Benodigde data en informatie zijn opgezocht op de website van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) en meer detailinformatie is opgevraagd bij en verkregen van het CBS. Er is een eerste analyse gemaakt van de gevolgen van invoering van de RIE in Nederland t.o.v. de huidige wet- en regelgeving en de administratieve lasten zijn indicatief in kaart gebracht. Ook heeft S&P een indicatieve analyse gemaakt van de onzekerheden en risico's van het herzieningsvoorstel voor de Richtlijn en de nu nog niet opgestelde 'Operating rules' (Uitvoeringsregels) voor de veehouderij. Dit is gedaan ten behoeve van het uitvoeren van interviews met stakeholders in de tweede fase van het impact assessment.

Stakeholderinterviews

S&P heeft een grote verscheidenheid aan stakeholders geïnterviewd over de gevolgen van een herziening van de RIE voor de veehouderijsector, de mogelijke emissiereductie en de betrokken overheden. De geraadpleegde stakeholders waren werkzaam bij gemeenten, een provincie, rijksoverheid, NGO's, omgevingsdiensten, onderzoeksinstellingen, veehouderijsector, overheden van andere lidstaten en adviesbureaus inzake vergunningverlening. In totaal zijn 21 personen geïnterviewd en nog diverse experts telefonisch en via de mail geraadpleegd. De lijst met geïnterviewde stakeholders is te vinden in bijlage I.

Om de interviews gestructureerd te laten verlopen zijn drie verschillende gespreksleidraden opgesteld. De eerste was gericht op het bevoegd gezag, de tweede op de veehouderij en de derde was algemeen gericht op specialisten inzake emissiereductie, de RIE en BBT's. Om de stakeholders voor te bereiden op het interview werd de gespreksleidraad, samen met een korte presentatie en factsheet[7] opgestuurd met het interviewverzoek. De drie interviewleidraden die zijn gebruikt tijdens de interviews zijn te vinden in bijlage III.

De interviews zijn waar mogelijk met twee mensen uitgevoerd, waarbij één persoon het gespreksverslag schreef en één persoon het interview afnam. Het gespreksverslag werd daarna ter verificatie aan de geïnterviewde

[7] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/872227/Factsheet%20on%20Industrial%20Emissions_en.pdf.pdf

toegestuurd met de vraag of deze juist en compleet was. Ook gaf dit de mogelijkheid om nog aanvullende zaken door te geven.

Klankbordsessie

Op donderdag 16 februari 2023 vond een online klankbordsessie plaats waarvoor alle geïnterviewde stakeholders genodigd waren. Tijdens deze klankbordsessie hebben we de opgehaalde informatie uit de interviews in hoofdlijnen weergegeven. De sessie was bedoeld als toetsmoment en droeg bij aan de betrokkenheid van de stakeholders. Naast de opdrachtgever en S&P waren er acht genodigden aanwezig, waarvan drie uit verschillende veehouderijsectoren, drie omgevingsdiensten en twee personen van Rijkswaterstaat.

De klankbordsessie begon met een korte samenvatting van de huidige RIE en de invloed hiervan op de veehouderij in Nederland. Hierna is het voorstel voor de herziene RIE toegelicht. De opdracht is nogmaals kort belicht en er is aangegeven hoeveel veehouderijbedrijven ongeveer bij verschillende drempelwaarden onder de RIE zouden vallen. Omdat de definitieve cijfers van het CBS nog niet aangeleverd waren, is de analyse gemaakt op basis van de openbaar beschikbare gegevens. Tenslotte zijn de uitkomsten van de interviews besproken en bediscussieerd.

De bespreekpunten uit de interviews die behandeld zijn tijdens de klankbordsessie zijn: de drempelwaarde, gevolgen voor bevoegd gezag, gevolgen voor veehouderij, extra eisen aan veehouderij, de Operating rules, een lichter regime voor de veehouderij, implementatie in andere lidstaten en overige aandachtspunten.

De klankbordsessie heeft bijgedragen aan de verduidelijking van een aantal punten en de deelnemers hebben zorgen geuit en vragen gesteld over de RIE. De klankbordsessie heeft op deze manier bijgedragen aan een verduidelijking van opgehaalde informatie, meer betrokkenheid van de stakeholders en input voor het impact assessment.

Impact assessment

De informatie uit de deskstudie, de stakeholderinterviews en de klankbordsessie zijn verwerkt tot dit impact assessment. Hierin zijn de gevolgen en mogelijke risico’s van de herziening van de RIE beschreven en diverse aandachtspunten en aanbevelingen benoemd. Een moeilijkheid was dat de Operating rules voor de veehouderij nog niet in Europees verband zijn opgesteld en daarmee de precieze uitwerking op de veehouderij, emissiereductie en overheden niet op elk punt precies zijn weer te geven. Wel kunnen op basis van de beschikbare kennis en

ervaringen met de RIE realistische verwachtingen worden gegeven in dit impact assessment.

3 Emissies in de veehouderij

De Europese Commissie verwacht met de herziening van de RIE een grote impact te hebben in de vorm van emissiereductie. Dit vanwege het voorstel tot uitbreiding van de reikwijdte van de RIE met rundveehouderijen, een groter aantal varkens- en pluimveehouderijen en het broeikasgas methaan. De in geld uitgedrukte gezondheids- en milieuvoordelen van verminderde methaan- en ammoniakemissies worden op Europees nivieau geraamd op meer dan 5,5 miljard EUR per jaar[8]. De RIE heeft na herziening betrekking op verschillende emissies uit de veehouderij, zoals fijnstof, methaan, ammoniak, endotoxinen en geur. In dit hoofdstuk wordt gefocusd op de voor Nederland meest relevante emissies op dit moment, ammoniak en methaan.

Een uitbreiding van het toepassingsgebied tot de 10% grootste rundveehouderijen in Europa, die 41% van de emissies van de sector vertegenwoordigen, zal volgens de Europese Commissie leiden tot een jaarlijkse vermindering van de uitstoot van ten minste 184 kton methaan en 59 kton ammoniak. Een uitbreiding van het toepassingsgebied bij varkens- en pluimveebedrijven tot de 18% grootste varkenshouderijen en de 15% grootste pluimveebedrijven, die respectievelijk 85% en 91% van de emissies van de sectoren vertegenwoordigen, zal volgens de Europese Commissie leiden tot een jaarlijkse vermindering van de uitstoot van ten minste 135 kt methaan en 33 kt ammoniak (varkenshouderijen), en 62 kt ammoniak (pluimveebedrijven). Door deze uitbreiding van het toepassingsgebied zal de richtlijn inzake industriële emissies 18 tot 60% van de ammoniakuitstoot door rundvee-, varkens- en pluimveehouderijen bestrijken; en 3 tot 43% van de methaanuitstoot[8].

Methaan en ammoniak in de veehouderij

De belangrijkste bronnen van methaan in Europa zijn de productie en het gebruik van fossiele brandstoffen (kolen, olie, gas), afvalverwerking en veehouderij. Methaan komt in de veehouderij vrij tijdens het verteringsproces van met name herkauwers en tijdens de opslag van mest. Methaan dat vrijkomt door pens- en darmfermentatie wordt ‘enterisch methaan’ genoemd. De totale uitstoot van enterisch methaan in de Europese veehouderij was in 2020 186 Mton CO_2-eq., terwijl de uitstoot van methaan uit mest 63 Mton CO_2-eq. bedroeg in 2020[9].
De methaanemissie uit de Nederlandse veehouderij is weergegeven in figuur 1. De totale uitstoot van methaan in Nederland was in 2020 19 Mton

[8] EUR-Lex - 52022PC0156R(02) - EN - EUR-Lex (europa.eu)
[9] Zie de rapportage van de EU aan UNFCC voor de cijfers van de methaanuitstoot over het jaar 2020: https://unfccc.int/ghg-inventories-annex-i-parties/2022

CO_2-eq., waarvan 14,5 Mton CO_2-eq. uit de landbouw[10]. Van de methaanemissie uit de Nederlandse veehouderij in 2018 (totaal 12,2 Mton CO_2-eq. per jaar), is circa 7,4 Mton CO2-eq. enterische emissie van rundvee, een klein gedeelte komt vrij uit het maagdarmkanaal van andere diersoorten en circa 3,7 Mton CO2-eq. komt uit mestopslagen van rundvee- en varkensmest. Reductie van de emissie van methaan is een belangrijke opgave voor de Europese en Nederlandse veehouderij om klimaatdoelen te realiseren.

De totale uitstoot van ammoniak in de Europese veehouderij bedroeg in 2020 3129 kton NH_3[11]. De berekende ammoniakuitstoot in Nederland in 2021 is 113 kton NH_3[12], waarvan circa 83% is toe te schrijven aan de veehouderij (inclusief mestaanwending). De huidige ammoniakdepositie in Nederland is te hoog voor de kwetsbare natuur in o.a. Natura 2000-gebieden. Om de Europese doelstellingen van Natura 2000 te realiseren is een verdere reductie van de emissie in Nederland en omliggende landen noodzakelijk.

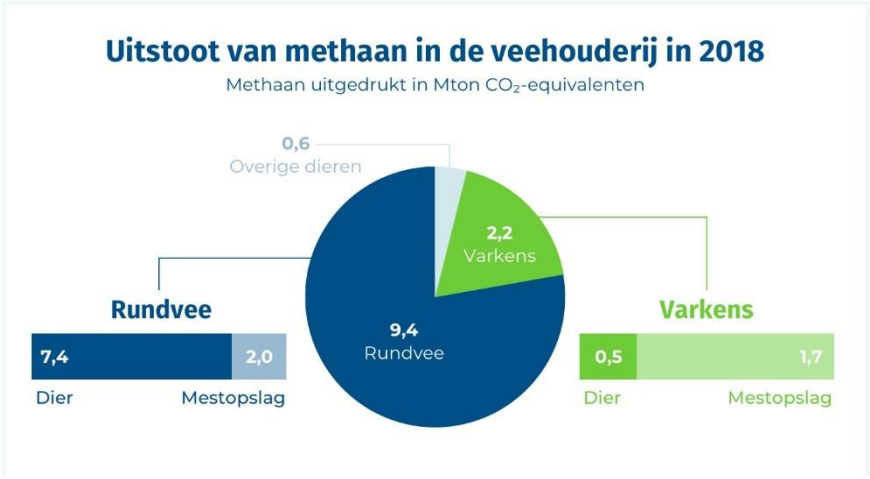

Bron cijfers: Werkgroep NEMA, Van Bruggen et al. 2020. Afbeelding programma Integraal Aanpakken.

De methaanemissie uit de dieren zelf en uit hun mest verschillen sterk per diersoort. Er komt relatief veel methaan vrij uit pens- en darmfermentatie bij runderen, terwijl dit zeer beperkt is bij varkens en methaanemissie uit het dier speelt vrijwel niet bij pluimvee. In tabel 1 in bijlage IV zijn de

[10] Nationale methaanstrategie, rijksoverheid, november 2020: https://open.overheid.nl/documenten/ronl-58633e5c94e98000e7ee9713c6357796811271be/pdf
[11] Cijfers website Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_60/default/table?lang=en
[12] Zie het rapport "Emissies naar lucht uit de landbouw berekend met NEMA voor 1990-2020", Van Bruggen et al., 2022.

emissies uit pens- en darmfermentatie weergegeven van enkele diercategorieën voor de situatie in Nederland. In tabel 2 in bijlage IV staat de methaanemissie weergegeven uit mest per diersoort.

Uit de tabellen 1 en 2 in bijlage IV volgt dat methaanemissie in de rundveehouderij voor een belangrijk deel gereduceerd kan worden via voer- en managementoplossingen, terwijl voor de methaanemissie uit varkensmest dient te worden gekeken naar stal- en mestoplossingen.

Nederlands beleid t.a.v. ammoniak en methaan

Het beleid in Nederland stuurt aan op reductie van ammoniak en methaan in de veehouderij. Voor ammoniak is in de Wet milieubeheer een normering opgenomen. Verder kan bijvoorbeeld gewezen worden op de nationale opgaven (ammoniak, methaan) die zijn benoemd in het Nationaal Klimaatakkoord[13], het Beleidsprogramma Klimaat[14], de structurele aanpak stikstof en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Naast de nationale klimaatopgave heeft Nederland zich gecommitteerd aan de 'Global methane pledge van de Klimaattop 2021' om 30% methaan te reduceren in 2030.

Uit het coalitieakkoord van kabinet-Rutte IV[15] volgt de doelstelling dat in 2030 minimaal 74% van de stikstofgevoelige natuur in beschermde Natura 2000-gebieden een gezond stikstofniveau hebben. Tevens staat benoemd dat het kabinet ook in Europees verband inzet op stikstofreductie. In de stikstofaanpak, het NPLG en het beleidsprogramma Klimaat is al aangekondigd dat er een normering komt voor ammoniak. In de structurele aanpak stikstof is bijvoorbeeld ook de bronmaatregel 'stalmaatregelen' opgenomen (Kamerstuk 35 334, nr. 82). Dat betekent dat Nederland aanstuurt op ammoniakreductie, ongeacht de RIE. Voor methaan zijn nog geen concrete maatregelen en instrumenten geagendeerd zoals bij ammoniak, maar invoering van nadere regelgeving op methaan zal naar verwachting nodig zijn om een stimulans te organiseren voor het reduceren van methaan in de veehouderij en op termijn aan de nationale ambities inzake de klimaatopgaves te voldoen. Nederland zet momenteel, via bijvoorbeeld het programma Integraal Aanpakken[16], in op het verkrijgen van meer kennis over methaanemissies en integrale oplossingen om te reduceren. Daarnaast is er in Nederland beleid gericht op het normeren en reduceren van geur en fijnstof.

[13] https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord-hoofdstuk-landbouw-en-landgebruik
[14] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/06/02/ontwerp-beleidsprogramma-klimaat
[15] https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst
[16] Zie de link naar de website van het programma Integraal Aanpakken: www.integraalaanpakken.nl

Reductiepotentieel ammoniak en methaan in Europa

De RIE stuurt op het toepassen van de Best Beschikbare Technieken (BBT's). Hierbij zijn BBT's te definiëren als de meest milieu-efficiënte en economisch haalbare reeks beproefde technieken die in een sector worden gebruikt. Het kan hierbij in de veehouderij gaan om voer- en managementmaatregelen en om mest- en/of staltechnieken. De BBT's komen tot stand in overleg tussen de Europese Commissie, lidstaten, sectorpartijen, wetenschap en NGO's.

Er zijn in Nederland en omringende landen diverse rapporten gepubliceerd waarin wordt gekeken naar mogelijke oplossingen en bijbehorend reductiepotentieel om emissies omlaag te brengen. De meeste (wetenschappelijke) informatie is beschikbaar inzake melkvee en varkens. Bij het bepalen van het technisch reductiepotentieel door middel van voer- en managementmaatregelen en technieken is het van belang om naar de emissies per dier te kijken. Er zijn een aantal voer- en rantsoenmaatregelen die de ammoniak- en methaanemissie per dier met enkele tientallen procenten verminderen. Daarbij kan gedacht worden aan het sturen op een lager ruw eiwitgehalte in het rantsoen (ammoniakreductie), meer weidegang (ammoniak/methaan-reductie), het gebruiken van voeradditieven (methaanreductie) en diverse overige rantsoenaanpassingen (ammoniak/methaanreductie). Daarnaast is het mogelijk om via stal- en mesttechnieken emissies uit de stal en de mestopslag te verminderen. Theoretisch gezien en uit praktijkpilots blijkt het reductiepotentieel hiervan groot, waarbij emissies uit stal en mest met soms meer dan 50% kunnen worden gereduceerd. Meer informatie is bijvoorbeeld te vinden in het rapport 'Oplossingsrichtingen emissiereductie melkvee- en varkenshouderij'[17].

De aanname van S&P is dat er in andere EU-lidstaten een vergelijkbaar reductiepotentieel is als in de Nederlandse veehouderij. Enerzijds is er in sommige andere landen waarschijnlijk meer efficiëntiewinst in de veehouderij te behalen dan in Nederland, anderzijds zijn er in andere landen soms omstandigheden die leiden tot minder emissies (voorbeelden: lagere buitentemperatuur in Noord-Europa, meer toepassing van buitenopslagen voor mest, extensieve veehouderij met meer weidegang).

Het is dus mogelijk om via voer- en managementmaatregelen en stal- en mesttechnieken emissies in de veehouderij te reduceren. Dit wil echter nog

[17] Zie de link naar het rapport 'Oplossingsrichtingen emissiereductie melkvee- en varkenshouderij': https://edepot.wur.nl/566828.

niet per definitie zeggen dat de herziening van de RIE leidt tot emissiereductie in Nederland en de omliggende landen. Dit hangt er namelijk sterk vanaf of er straks in de nog op te stellen Operating rules technieken worden geëist die verder gaan dan de gangbare praktijk in Nederland en omliggende landen. Dit onderwerp komt nader aan de orde in hoofdstuk 5 inzake de uitkomsten van de afgenomen interviews.

4 Drempelwaarde RIE – cijfers

Drempelwaarde

In het oorspronkelijke EU-voorstel van april 2022 voor herziening van de RIE wordt voorgesteld om de drempelwaarde voor veehouderijbedrijven te wijzigen naar 150 livestock units (LSU). Dit is een eenheid die het mogelijk maakt om aantallen van verschillende diersoorten met elkaar te kunnen vergelijken[18]. In tabel 3 is weergegeven welke dierenaantallen per subsector gelden bij verschillende drempelwaarden. Te zien is dat het erg verschilt per diercategorie wat de gevolgen zijn van verandering van de drempelwaarde. Zo is het verschil voor zeugen tussen de huidige drempelwaarde in de RIE en 300 LSU niet erg groot en bedraagt deze maar 150 dierplaatsen. Voor vleeskuikens is dit verschil wel erg groot en bedraagt het verschil 30.000 dierplaatsen.

Tabel 1 Vertaling drempelwaardes naar dierenaantallen per veehouderijsector

Categorieën	Huidige RIE	300 LSU	150 LSU
Leghennen	40.000	21.428	10.714
Vleeskuikens	40.000	10.000	5.000
Mestvarkens	2.000	1.000	500
Zeugen	750	600	300
Melkrundvee	-	300	150
Vleeskalveren <1 jaar	-	750	375

Veehouderijbedrijven onder de huidige RIE

Om onderzoeksvraag 1a. ‘Hoeveel bedrijven vallen nu onder de RIE?‘ te beantwoorden is gebruik gemaakt van de IPPC-database (peildatum nov 2022). Hieruit blijkt dat 2673 veehouderijbedrijven met unieke NIC-code geregistreerd staan en dus onder de huidige RIE vallen.

Om te duiden hoeveel bedrijven dit per diercategorie zijn, is gebruik gemaakt van de openbare data van het CBS[19]. Omdat de diercategorieën

[18] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Livestock_unit_(LSU)

[19] In de CBS-cijfers is een bedrijf gelijk aan een BRS-nummer van RVO (elk relatienummer is gedefinieerd als een bedrijf). Een bedrijf kan echter meerdere UBN nummers (uniek nummer voor iedere dierlocatie) hebben. Bedrijven met meerdere UBN nummers komen voornamelijk voor bij varkens en pluimvee.

in de openbare data niet specifiek genoeg zijn, zijn de getallen in tabel 4 lager dan het werkelijke aantal bedrijven (316 bedrijven lager). In de openbare data wordt gewerkt met categorieën voor bedrijfsgrootte. Vaak valt het aantal dieren van de drempelwaarde uitgedrukt in LSU midden in de categorie. Hierdoor is niet te duiden hoeveel bedrijven in de categorie bijvoorbeeld 150 LSU hebben. Hiertoe is ervoor gekozen om de bedrijven uit de categorie dan niet mee te nemen. Tabel 4 is daarom alleen toegevoegd ter indicatie welk percentage van de bedrijven in een subsector momenteel onder de RIE valt. Te zien is dat een groot deel van de pluimveesector op dit moment al onder de RIE valt. Ook het percentage vleesvarkensbedrijven dat onder de huidige richtlijn valt is redelijk hoog. Het percentage veehouderijbedrijven dat valt onder de huidige RIE (2673) is 5,6 % van het totale aantal veehouderijbedrijven (47563) in Nederland. Over het huidige aandeel biologische bedrijven dat momenteel onder de RIE valt is op basis van de openbaar beschikbare gegevens niets te zeggen.

Tabel 2 Indicatie van het aantal bedrijven dat valt onder de huidige RIE, gebaseerd op de openbare cijfers van het CBS.

Categorieën	Totaal aantal bedrijven	Bedrijven*	%
Leghennen	669	273	41%
Vleeskuikens	512	332	65%
Vleesvarkens	2037	854	42%
Zeugen	1345	293	22%
Totaal rundvee	19808	0	0%
Melkvee incl. jongvee	15426	0	0%
Overig rundvee	7739	0	0%
Totaal	47536	2357	5%

* *Hoeveel bedrijven per bedrijfssoort op dit moment precies onder de RIE vallen is uit de openbare cijfers van het CBS niet op te maken. In tabel 4 is daarom een indicatie opgenomen.*

Veehouderijbedrijven onder de herziene RIE

Om onderzoeksvraag 1 te beantwoorden ‘Hoeveel bedrijven zouden onder de herziene RIE vallen?’ heeft het CBS op verzoek van de rijksoverheid gekeken hoeveel veehouderijbedrijven bij verschillende drempelwaarden onder de RIE zouden vallen. Hierbij heeft het CBS gebruik gemaakt van gegevens uit de landbouwtelling. De landbouwtelling maakt deel uit van de gecombineerde opgave, die onder meer gebruikt wordt voor de uitvoering van het landbouwbeleid en handhaving van de Meststoffenwet. De populatie van de landbouwtelling bestaat uit agrarische bedrijven met een

economische omvang van 3000 SO of meer. SO (Standaard Opbrengst) is een economische maat voor de omvang van een agrarisch bedrijf. SO is gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald en wordt uitgedrukt in euro's. Met deze afbakening wordt zo nauw mogelijk aangesloten bij de statistische verordeningen van Eurostat en de (Nederlandse) implementatie van het begrip 'actieve landbouwer' uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

De Landbouwtelling is een integrale waarneming. Dataverzameling vindt grotendeels elektronisch, via een internettoepassing, plaats. De verzamelde gegevens worden door RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) aan het CBS geleverd. De gegevens worden bij ontvangst door RVO op microniveau gecontroleerd op harde fouten en gecorrigeerd. Bij analyse door het CBS wordt op plausibiliteit (waarschijnlijkheid) gecontroleerd, onder andere door relatiecontroles en vergelijkingen met vorig jaar. Zo nodig wordt navraag gedaan bij RVO, maar nooit bij de bedrijven zelf. Plausibiliteitscontroles vinden op macro- en mesoniveau plaats, correcties op microniveau.

Met ingang van 2017 worden de dieraantallen in toenemende mate afgeleid uit I&R registers (Identificatie en Registratie van dieren), in plaats van door middel van directe uitvraag in de gecombineerde opgave. De I&R registers vallen onder verantwoordelijkheid van RVO. Sinds 2017 worden de rundveeaantallen afgeleid uit I&R-rund, en vanaf 2018 worden ook schapen, geiten en pluimvee afgeleid uit de betreffende I&R registers. De registratie van rundvee, schapen en geiten vindt rechtstreeks bij RVO plaats. Pluimveegegevens worden ingewonnen via de aangewezen databank Koppel Informatiesysteem Pluimvee (KIP) van Avined. Avined is een brancheorganisatie voor de eier- en pluimveevleessector. Avined geeft de gegevens door aan de centrale database van RVO.nl.

Voor de berekening van Livestock Units (LSU) is uitgegaan van de normen zoals beschreven in EU verordening No 2018/1091 808/2014[20]. Alle door het CBS aangeleverde gegevens zijn te vinden in bijlage V.

Tabel 5 geeft weer welk effect een herziening van de RIE heeft op het aantal veehouderijbedrijven in Nederland dat onder de herziene RIE zal vallen wanneer er wordt gekozen voor een LSU van 150 of een LSU van 300.

[20] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1091

Tabel 3 Aantal veehouderijbedrijven dat onder een herziene RIE valt bij een LSU van 150 of 300 gebaseerd op data van 2022. Bron: CBS

Categorieën	Totaal aantal bedrijven	Bedrijven > 300 LSU	%	Bedrijven >150 LSU	%
Melkveebedrijven	13598	811	6%	4920	36%
Vleeskalverenbedrijven	1213	567	47%	851	70%
Overige rundveebedrijven	4606	42	1%	157	3%
Fokzeugenbedrijven	579	419	72%	524	91%
Vleesvarkensbedrijven	1067	696	65%	876	82%
Overige varkensbedrijven	511	460	90%	492	96%
Leghennenbedrijven tbv consumptie eieren	566	394	70%	510	90%
Vleeskuikenbedrijven	485	338	70%	422	87%
Overige pluimveebedrijven	397	108	27%	131	33%
Totaal	23022	3835	17%	8883	39%

Uit de bovenstaande tabel zijn een aantal zaken op te maken, deze worden hieronder per sector toegelicht.

Rundveehouderij

Voor de melkveehouderijsector is het verschil groot tussen de twee drempelwaarden. Te zien is dat 36% van de melkveehouderij-bedrijven in Nederland meer dan 150 LSU op het bedrijf heeft. Ook laat de tabel zien dat er maar relatief weinig Nederlandse melkveebedrijven onder een nieuwe RIE zouden vallen wanneer de grens op 300 LSU gesteld zou worden.

In de kalverhouderij is hetzelfde patroon te zien, ook hier maakt de drempelwaarde een groot verschil en valt 23% meer kalverhouderijbedrijven onder de RIE wanneer de grens op 150 LSU komt te liggen. Het grootste gedeelte, 70% van de kalverhouderijbedrijven valt dan onder de RIE.

Onder ‘Overige rundveebedrijven’ vallen alle andere bedrijven die rundvee houden, zoals vlees- en weidekoeien. Een heel klein deel van deze bedrijven komt boven de 150 LSU.

Varkenshouderij

Binnen de varkenssector is te zien dat het grootste gedeelte van de fokzeugenbedrijven onder de herziene RIE valt. Wanneer de grens op 300 LSU wordt gesteld valt 19% minder van de bedrijven onder de RIE. In de vleesvarkenssector zie je eenzelfde patroon waarbij het verschil in bedrijven 17% bedraagt tussen de twee drempelwaarden.

Voor de categorie die door CBS geclassificeerd is als ‘overige varkensbedrijven’ is te zien dat het verschil maar 6% is tussen de twee drempelwaarden. De meeste bedrijven (90%) vallen bij een hogere drempelwaarde van 300 LSU onder de herziene RIE. Dit zijn over het algemeen grote bedrijven. Aangenomen kan worden dat het om gesloten varkensbedrijven gaat. Dit wordt ondersteund door de data van Agrimatie[21] die laat zien dat er in 2021 in Nederland 534 gesloten varkensbedrijven waren.

Pluimveehouderij

Zoals te zien in de bovenstaande tabel, zal 70% van de leghennenbedrijven en ook van de vleeskuikenbedrijven onder de RIE vallen wanneer de grens wordt gesteld op 300 LSU. Wanneer de grens op 150 LSU wordt gesteld maakt dit maar 17 tot 20% uit en vallen bijna alle pluimveehouderijbedrijven onder de herziene RIE. Voor de categorie ‘overige pluimveebedrijven’ heeft een herziening van de RIE minder invloed bij een LSU van 300. Te zien is dat dan 27% onder de RIE valt, bij een drempelwaarde van 150 LSU is dit 6% meer.

GVE per hectare

De rundvee- melkveehouderij is een nieuwe categorie in het voorstel voor de herziening van de RIE. Deze sector verschilt van de andere veehouderijsectoren omdat deze veelal grondgebonden is, in tegenstelling tot de pluimvee- en varkenshouderij. Er zou daarom in plaats van naar het aantal LSU, ook gekeken kunnen worden naar de hoeveelheid dieren per hectare grond. De waarde GVE/ha wordt in Nederland vaker gebruikt, bijvoorbeeld in de milieueffectrapportage (m.e.r.). Tabel 6 laat zien hoeveel melkveehouderijen in Nederland vallen in verschillende categorieën GVE per

[21] https://www.agrimatie.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232&sectorID=2255

hectare. Daarbij moet overigens worden opgemerkt dat de Nederlandse eenheid GVE afwijkt van de eenheid LSU.

Tabel 4 Aantal melkveebedrijven per grootvee-eenheidsklasse (GVE) melkveestapel, 2021 Bron: CBS

Categorieën	2021	%
tot 2 GVE/ha	5818	41%
2 tot 2,3 GVE/ha	3490	25%
2,3 tot 2,6 GVE/ha	2054	15%
2,6 GVE/ha of meer	2730	19%
Geen cultuurgrond	27	0%
Totaal	14119	100%

Zoals te zien in tabel 6 valt 41% van de melkveebedrijven in Nederland onder de categorie met minder dan twee GVE per hectare grond. Nog eens 25% van de Nederlandse melkveebedrijven komt uit op minder dan 2,3 grootvee eenheden per hectare. Het overgrote deel, 81% van alle melkveehouderijen heeft minder dan 2,6 GVE per hectare op het bedrijf.

Biologische bedrijven

Op basis van de ontvangen data van het CBS is tabel 7 opgesteld. Hierin is te zien dat er onder een herziene RIE, wanneer een grens van 150 LSU wordt ingesteld, 170 biologische bedrijven in Nederland onder de RIE zullen vallen. Dit komt neer op een aandeel van 16% van alle biologische bedrijven in Nederland.
Er kan ook worden gekeken naar het totaal aantal biologische bedrijven met meer dan 150 LSU ten opzichte van het totaal aantal veehouderijbedrijven in Nederland dat meer dan 150 LSU heeft (8883 bedrijven). Dit percentage komt op 1,9 %. Bij een drempelwaarde van 150 LSU maken biologische bedrijven dus 1,9% uit van het totaal aantal bedrijven die onder de RIE zouden gaan vallen.

Tabel 5 Aantal biologische veehouderijen met meer en minder dan 150 LSU. Bron: CBS

Categorieën	<150 LSU	%	>= 150 LSU	%	Totaal aantal bedrijven
Runderen	539	79%	144	21%	683
Varkens	169	92%	15	8%	184
Pluimvee	183	94%	11	6%	194
Totaal	891	84%	170	16%	1061

5 Uitkomsten interviews

Extra eisen RIE in relatie tot nationaal beleid

Uit de interviews blijkt dat stakeholders in Nederland zich realiseren dat er op het gebied van methaan veel te halen is in de (melk)veehouderij. Het is daarom voor veel stakeholders niet onlogisch dat methaan en de rundveehouderij onder de RIE gaan vallen. Uit de interviews blijkt echter dat de meeste stakeholders de verwachting hebben dat de herziening van de RIE niet of nauwelijks tot extra eisen gaat leiden voor Nederlandse veehouderijbedrijven. Dit komt doordat het huidige en voorgenomen Nederlands beleid reeds stuurt op emissiereductie. Bij een aantal veehouderijvertegenwoordigers zijn hierover wel zorgen, zij geven aan dat de RIE lijkt te sturen op middelen in plaats van doelen.

De Europese Commissie raadpleegt voor de totstandkoming van de Operating rules lidstaten, de sector, NGO's en wetenschap. De RIE is ingesteld per 2010. Dit betekent dat er bij de overheid, veehouderijsector en bij onafhankelijke experts, ervaringsdeskundigen zijn betreffende het proces om BBT-conclusies op te stellen. Uit deze ervaringen kan worden opgemaakt dat zij verwachten dat de nog op te stellen Operating rules voor Nederland gangbare huisvestingssystemen en (voer)management-oplossingen zullen gaan bevatten. Dergelijke gangbare systemen en technieken zullen dan op Europees niveau als BBT worden beschouwd en in de Operating rules worden opgenomen. Dat betekent dat aanvullende eisen op het gebied van milieu waarschijnlijk niet geëist zullen worden en de impact voor Nederland beperkt zal zijn. Overigens kunnen beperkte extra eisen ook grote gevolgen hebben voor de benodigde capaciteit bij het bevoegd gezag. Dit komt nader aan de orde bij het onderwerp 'administratieve lasten'.

Methaan

Een realistische inschatting is dat de herziening van de RIE niet of nauwelijks gaat leiden tot extra eisen ten opzichte van het aangekondigde nationale beleid in Nederland op het gebied van emissies in de veehouderij. Dit geldt ook voor ammoniak en methaan in de rundveehouderij. Het feit dat methaan en de rundveehouderij onder de RIE gaan vallen, maakt wel dat Nederland moet afwegen hoe de methaanuitstoot te instrumenteren. Dit kan via algemeen bindende voorschriften of instrumenten op landelijk niveau, maar Nederland kan ook in het kader van de nationale plannen kiezen voor meer stringente regelgeving.

Aandachtspunt is dat voor veel stakeholders niet helder is om wat voor type voer- en managementmaatregelen en staltechnieken het zou kunnen gaan om methaanemissie in de veehouderij te beperken. Experts benoemen dat er mogelijkheden zijn om de mest snel uit de stal te verwijderen en emissiearm op te slaan in een buitenopslag. Er zouden tegelijkertijd op het gebied van methaan uit runderen nog beperkt voermaatregelen beschikbaar zijn. De Nederlandse overheid heeft de afgelopen jaren, onder andere in het kader van het programma Integraal Aanpakken[22], gezorgd voor meer onderzoek en kennis over methaanemissies in de veehouderij en reductieoplossingen in de praktijk. Volgens een betrokken expert moet het mogelijk zijn om hieruit voor alle bedrijfstypes in de Nederlandse situatie de BBT's te bepalen. Het is in ieder geval belangrijk dat Nederland kennis over methaanemissies in de veehouderij en integrale oplossingen inbrengt in het proces om te komen tot Operating rules.

De verwachting is dat op Europees niveau nog beperkt zicht is op het handelingsperspectief van veehouders op het gebied van methaanreductie, waardoor het een moeilijk proces zal zijn om methaan in de Operating rules mee te nemen. Dit kan betekenen dat lidstaten met meer kennis over methaan extra tijd moeten investeren om partijen op Europees niveau van maatregelen en technieken te overtuigen. In Nederland is overigens wel informatie over emissiemetingen bij diverse oplossingen in de praktijk beschikbaar.

Bijdrage RIE aan level playing field in EU

De inschatting is dat in Nederland en in diverse andere lidstaten in Noordwest-Europa zoals Vlaanderen het nationaal beleid sturend blijft op het gebied van (het tempo van) de emissiereductie. Veel stakeholders zien de herziening van de RIE wel als kans om een bijdrage te leveren aan een gelijk speelveld voor de veehouderij in Europa. De RIE schrijft voor dat alle EU-lidstaten toetsen op dezelfde nog op te stellen Operating rules en emissies zullen worden meegenomen in regelgeving en vergunningverlening aan veehouderijbedrijven. Tegelijkertijd zijn er bij vrijwel alle stakeholders (overheid, veehouderij en experts) zorgen dat de implementatie van de RIE en de uitwerking in de praktijk gaat verschillen tussen de lidstaten. Er is zelfs sprake van een veelal sceptische houding ten aanzien van een gelijke implementatie in Europa. Verschillen in implementatie kunnen bijvoorbeeld ontstaan doordat andere lidstaten hoger in de 'range' van emissiewaarden gaan vergunnen en/of een gebrek aan kennis en capaciteit hebben om milieu-inspecties goed uit te voeren.

[22] Zie de link naar de website van het programma Integraal Aanpakken: www.integraalaanpakken.nl

De verwachtingen over de daadwerkelijke bijdrage van de herziening van de RIE aan een gelijk speelveld zijn wat dat betreft niet hoog gespannen.

Bij navraag over de huidige manier van vergunnen in Nederland wordt aangegeven dat veehouders over het algemeen zoveel mogelijk ammoniakrechten willen behouden. Dit heeft als gevolg dat er stalsystemen worden aangevraagd en vergund die net passen binnen de 'range' van emissiegrenswaarden. Het Besluit Emissiearme Huisvesting zou ook niet stimuleren dat veehouders kiezen voor meer emissiereductie dan wordt vereist. Het is dus niet zo dat in Nederland veehouderijbedrijven altijd aan de onderkant van de emissiegrenswaarden worden vergund.

Wat bijdraagt aan een goede implementatie van de RIE in alle EU-lidstaten is dat lidstaten moeten rapporteren over de ammoniak- en methaanuitstoot in het kader van de 'Industrial Emissions Portal Regulation' (IEPR). Daarnaast zijn er in de interviews diverse suggesties gedaan om de implementatie van de RIE te borgen. Deze zijn opgenomen in de aanbevelingen in hoofdstuk 7.

Drempelwaarde

De stakeholders in Nederland (overheid, veehouderijsector en experts) blijken verdeeld te zijn over de vraag wat een goede drempelwaarde zou zijn voor de herziening van de RIE. Met name in de veehouderij en bij experts blijken er een aantal voorstanders te zijn van een lage drempelwaarde. Redenen die hiervoor worden genoemd zijn dat een lagere drempelwaarde bijdraagt bij aan een gelijk speelveld in Nederland en ook aan een gelijk speelveld in Europa. Een ander gehoord argument is dat juist bij kleine bedrijven meer milieuwinst te behalen is. Ook geeft een lage drempelwaarde op Europees niveau in potentie de meeste winst op het gebied van milieu, gezondheid en klimaat.

Tegelijkertijd wordt, met name vanuit de Omgevingsdiensten, de wens aangegeven om de drempelwaarde niet te laag vast te stellen. De vrees is dat een lage drempelwaarde leidt tot meer werk voor de vergunningverleners en toezichthouders en dat er voor dit extra werk geen personeel beschikbaar is. Er is bij de lokale overheid ook een sterke wens om het aantal veehouderijbedrijven dat onder de RIE valt beperkt te houden. De kennis en capaciteit is momenteel onvoldoende aanwezig om een groot aantal bedrijven intensiever te toetsen, te screenen, vergunningen indien nodig te actualiseren en te controleren. De beperkte capaciteit zou volgens de geïnterviewde experts voor meer landen een overweging kunnen zijn. Het zou de uitvoerbaarheid van de RIE ten goede komen als alleen grote bedrijven onder de herziene richtlijn vallen.

Experts bij de Rijksoverheid en onafhankelijke experts zetten, zoals eerder in dit assessment benoemd, daar tegenover dat de extra eisen ten opzichte van nationaal beleid voor Nederland waarschijnlijk afwezig of zeer beperkt zullen zijn. Er blijven echter onzekerheden, omdat de Operating rules nog niet zijn opgesteld en doordat onduidelijk is of en hoe de Nederlandse overheid methaan wil gaan instrumenteren.

Onderscheid biologisch of intensief/extensief

Tijdens de interviews is gevraagd of het wenselijk is om naast een LSU drempelwaarde, onderscheid te maken tussen biologisch/gangbaar en intensief/extensief. Een uitzondering voor biologische bedrijfsvoering werd door geen van de partijen als essentieel gezien. Wel werd genoemd dat moet worden gekeken naar het type bedrijf / houderijsysteem wanneer de Operating rules worden opgesteld. De reden hiervoor is dat niet alle technieken en maatregelen om emissies te reduceren op elk bedrijfstype toegepast kunnen worden. Een luchtwasser plaatsen op een bedrijf met uitloop heeft bijvoorbeeld weinig nut. De Europese Commissie heeft overigens ook aangegeven rekening te willen houden met de aard van het veehouderijbedrijf.

Een kanttekening is dat aanpassingen in houderijsystemen en staltechniek kunnen zorgen voor noodzaak tot nieuwe investeringen met schaalvergroting tot een mogelijk gevolg. Dit wordt gezien als onwenselijk. Onduidelijk voor de geïnterviewde stakeholders is of er in het kader van herziening van de RIE ook nieuwe subsidieregelingen tot stand komen.

Een argument om wel onderscheid te maken tussen biologisch en gangbaar is dat ‘biologisch’ een eenduidig, gecertificeerd systeem is binnen de EU. De regels op het gebied van biologische productie en etikettering zijn vastgelegd in Verordening 2018/848[23]. Door biologische veehouderij onder de RIE en de biologische verordening te laten vallen, kan het voor veehouders onnodig gecompliceerd worden. Aan de andere kant wordt de positie van biologische landbouw misschien versterkt door juist wel onder de RIE te vallen en dus nadrukkelijk geen uitzonderingspositie te genieten ten opzichte van de gangbare veehouderij.

Op de vraag of extensieve rundveebedrijven moeten worden uitgezonderd is geen duidelijk ‘ja’ gekomen. Er wordt aangegeven dat juist extensieve rundveebedrijven voor minder emissies zorgen per hectare. Tevens kan er

[23] Link naar Verordening 2018/848 inzake biologische productie en etikettering van biologische producten: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32018R0848

sprake zijn van weidegang (en minder krachtvoer voeren). Belangrijk is volgens sectorvertegenwoordigers dat de voordelen van een extensieve bedrijfsvoering in de BBT's worden opgenomen. Weidegang kan namelijk zorgen voor minder emissies van ammoniak en methaan.

Specifiek wordt met betrekking tot de melkveehouderij in het algemeen de zorg uitgesproken dat gesloten melkveestallen in de toekomst tot de BBTs zouden kunnen gaan behoren. Dit wordt gezien als onwenselijk. Ervaringsdeskundigen op het gebied van discussies over BBT-conclusies verwachten dit overigens niet. Deze deskundigen verwachten dat de sector en lidstaten bij het opstellen van BBT's cq. de Operating rules ervoor zullen zorgen dat open melkveestallen met weidegang mogelijk blijven.

Onzekerheden Operating rules

De eisen aan installaties in de veehouderij dienen nog nader uitgewerkt te worden in de Operating rules. Ervaringsdeskundigen wijzen erop dat de bijbehorende onzekerheid in 2010 ook het geval was bij de invoering van de RIE. Ook toen waren er onduidelijkheden omdat zaken nog geregeld moesten worden in de BBT-conclusies en bleek de impact voor Nederland uiteindelijk beperkt. Naar verwachting zullen de Operating rules vergelijkbare zaken gaan bevatten als de huidige BBT-conclusies voor de pluimvee- en varkenshouderij. Lidstaten hebben hier ook op aangedrongen bij de Europese Commissie. Ten aanzien van het opstellen van de Operating rules worden diverse suggesties gedaan door de stakeholders. Daarbij komt ook het onderwerp van subsidies aan de orde: mogelijk zijn investeringen om aan de toekomstige regelgeving te voldoen niet mogelijk zonder financiële steun.

Administratieve lasten

<u>Screenen en actualiseren van vergunningen</u>
Wanneer er nieuwe Operating rules worden vastgesteld is het aan de lidstaten om dit te implementeren in de nationale regelgeving. Vervolgens is het aan de Omgevingsdienst om te screenen of alle bestaande vergunningen hieraan voldoen of dat deze dienen te worden geactualiseerd. De verwachting is, zoals eerder in dit impact assessment gesteld, dat de impact van de Operating rules ten opzichte van het nationaal beleid beperkt is. Desondanks kan een beperkte extra eis op het gebied van geur, methaan, fijnstof of ammoniak leiden tot veel extra werk, zo wordt door verschillende Omgevingsdiensten aangegeven. In een van de interviews werd een voorbeeld uit het verleden benoemd: vanwege de nieuwe BBT-conclusies in 2017 moesten alle IPPC-bedrijven worden gescreend en een extra eis in de vorm van een geurbeheersplan worden toegevoegd. Dit screenen en actualiseren is veel werk, geven verschillende omgevingsdiensten aan. Tegelijkertijd wordt vanuit de veehouderij aangegeven dat het actualiseren van een vergunning ook de

veehouder tijd kost en dat er in de praktijk ook bij beperkte wijzigingen kosten worden gemaakt in de vorm van ondersteuning via een adviseur en tijdsinvestering.

Het EU-voorstel voor herziening van de RIE laat het aan lidstaten of wordt gekozen voor een meldingsplicht of vergunningsplicht voor veehouderijbedrijven. Mogelijk dat Nederland, mede in relatie tot de invoering van de Omgevingswet, zal kiezen voor vergunningsplicht. Omgevingsdiensten maken zich dan zorgen over het grotere aantal vergunningen dat zal moeten worden geactualiseerd aan de herziene RIE en de toekomstige Operating rules.

Er wordt gevraagd door omgevingsdiensten om een eenduidige handreiking op Rijksniveau wanneer de herziene RIE van kracht zou gaan, om te voorkomen dat verschillende omgevingsdiensten de regelgeving individueel moeten gaan interpreteren.

Extra taken toezichthouder

Uit de interviews met de stakeholders blijkt er bezorgdheid te zijn dat de herziening van de RIE leidt tot een verplichting om extra milieu-inspecties uit te voeren. Dit komt mede doordat de huidige RIE een controlefrequentie voor milieu-inspecties van minimaal eens in de drie jaar voorschrijft bij IPPC-installaties. De betrokken overheidsinstanties zijn bezorgd of de benodigde capaciteit en kennis te organiseren zijn om de milieu-inspecties uit te voeren op het moment dat veel meer veehouderijbedrijven onder de RIE gaan vallen. Bovendien zou een hoge controlefrequentie in het kader van de RIE er ook toe kunnen leiden dat andere milieu-inspecties minder kunnen worden uitgevoerd. In artikel 70 septies lid 2 van het EU-voorstel voor herziening staat echter geen frequentie in de tekst. Er staat letterlijk dat een doeltreffend systeem van toezicht op de naleving dient te worden geïmplementeerd. Dit maakt dat Nederland en de Omgevingsdiensten dus meer ruimte hebben hoe doeltreffend toezicht vorm te geven en niet zijn gehouden aan een bepaalde controlefrequentie voor veehouderij-bedrijven, zoals het er nu uit ziet.

Het voorgestelde artikel 70 septies, lid 2 luidt:
“De lidstaten zetten een doeltreffend systeem van toezicht op de naleving op, gebaseerd op milieu-inspecties of andere maatregelen, om na te gaan of de voorschriften van dit hoofdstuk worden nageleefd.”

Om milieu-inspecties doeltreffend te kunnen uitvoeren hebben toezichthouders voldoende mensen nodig met kennis van voermaatregelen en management- en staltechnieken. Uit de interviews komt naar voren dat dit een aandachtspunt is in Nederland en naar alle waarschijnlijkheid in nog grotere mate speelt in andere Europese lidstaten.

Dit gebrek aan kennis kan ervoor zorgen dat implementatie van de RIE in Europa niet tot daadwerkelijke emissiereductie leidt.

Voor Omgevingsdiensten is het belangrijk dat de artikel 70 septies, lid 2 niet wordt aangescherpt in de zin dat een hoge frequentie van milieu-inspecties aan veehouderijbedrijven wordt opgelegd. Om de milieu-inspecties goed te kunnen uitvoeren zullen mensen bij de toezichthouders moeten worden opgeleid om de werking van voer, management en staltechnieken in relatie tot emissies te kunnen beoordelen. Hiertoe zou bijvoorbeeld een meerjarig opleidingsprogramma en kennisuitwisseling tussen Omgevingsdiensten kunnen worden georganiseerd. Een mogelijkheid is ook om kennisuitwisseling met de buurlanden te organiseren, omdat zij met vergelijkbare uitdagingen zitten.

Monitoring door veehouder

Artikel 70 quinquies luidt:

"De lidstaten zorgen ervoor dat de exploitant de emissies en de daarmee samenhangende grenswaarden voor milieuprestaties monitort overeenkomstig de in artikel 70 decies bedoelde exploitatievoorschriften.

> *De exploitant registreert en verwerkt alle monitoringresultaten gedurende een periode van ten minste zes jaar op zodanige wijze dat kan worden geverifieerd of de emissiegrenswaarden en grenswaarden voor milieuprestaties die zijn vastgesteld in de in artikel 70 decies bedoelde exploitatievoorschriften, worden nageleefd."*

In de besprekingen aangaande het EU-voorstel voor herziening van de RIE is inmiddels verduidelijkt dat monitoring kan worden vormgegeven via metingen van werkelijke emissies als ook berekende emissiewaarden. Dit sluit aan op de huidige praktijk van de RIE. Nederland levert op dit moment gegevens aan op basis van berekeningen en het aantal geregistreerde dieren dat een veehouder houdt. Het beeld is dat deze werkwijze kan worden voortgezet. Indien dat het geval is, leidt monitoring niet tot extra administratieve lasten voor de veehouder. Indien wel de verplichting bij de veehouder zou komen te liggen om te monitoren, dan kan deze verplichting gemakkelijk vervallen tot een soort extra papieren eis waar geen handelingsperspectief aan wordt ontleden. De monitoring van emissies is tegelijkertijd een kans om veehouders meer bewust te maken van de emissies en het handelingsperspectief om emissies te reduceren. Vraagpunt is overigens ook of de diverse veehouderijsectoren en lidstaten al wel goede tools hebben om een bedrijfsspecifieke berekening van de emissiewaarden te kunnen maken.

Overige aandachtspunten

Verschillende stakeholders hechten er veel belang aan dat dierenwelzijn en brandveiligheid niet door de RIE en een bijbehorende focus op emissiereductie, onder druk kan komen te staan. Technisch gezien zou er een relatie kunnen zijn richting meer staltechniek in de vorm van technische installaties en risico's op brandveiligheid. Tevens is er een spanningsveld dat een groter emitterend oppervlak goed is voor meer ruimte voor het dier, maar een groter emitterend oppervlak ook leidt tot meer emissies vanaf de vloer. In het kader van het Convenant Dierwaardige Veehouderij wordt nagedacht over huisvesting en dit kan leiden tot hogere emissies. Stakeholders benadrukken dat daarom bij het opstellen van de Operating rules rekening wordt gehouden met het belang van dierenwelzijn en brandveiligheid. Sommige stakeholders benoemen het voorkomen van risico's op het gebied van brandveiligheid en/of het verbeteren van het dierenwelzijn als randvoorwaarde bij het opstellen van de Operating rules.

Een aandachtspunt is dat emissies die in de stal en de mestopslag worden vermeden, alsnog vrij kunnen komen bij mestaanwending. In Nederland is het verplicht om dierlijke mest emissiearm aan te wenden, maar dit is niet overal in Europa het geval. Dit kan betekenen dat in andere lidstaten een deel van de potentiële winst in de vorm van ammoniakreductie door voer, management en staltechniek bij mestaanwending verloren gaat, wanneer dit niet wordt meegenomen in de Operating rules.

De RIE kan in potentie veel betekenen op het gebied van het reguleren van de emissies in de Europese Unie. Daartoe is echter maximale inspanning nodig op EU-niveau en in de lidstaten om een goede implementatie inclusief goede controle op de uitvoering van technieken in de praktijk te borgen. Tegelijkertijd is de verwachting dat er nagenoeg geen emissiereductie in de veehouderij op het gebied van ammoniak en methaan zal optreden door herziening van de RIE in Noordwest Europa. Bijvoorbeeld de regelgeving en afspraken inzake emissiereductie in Vlaanderen zijn meer stringent dan naar verwachting de Operating rules zullen zijn. De afname van de stikstofdepositie in Nederland door minder emissies uit het nabije buitenland zal naar verwachting zeer gering zijn.

In andere Europese lidstaten is de laatste jaren steeds meer aandacht voor het reduceren van emissies uit de veehouderij. De reductiedoelstellingen voor ammoniak liggen in andere lidstaten veelal wel lager dan in Nederland en Vlaanderen. In Frankrijk geldt bijvoorbeeld een reductieplan voor ammoniak om te komen tot 13% reductie in 2030 ten opzichte van 2005. Daarnaast heeft de Europese Commissie Frankrijk meermaals voor het EU-hof gedaagd wegens het schenden van de normen voor

luchtkwaliteit[24]. Alle EU-lidstaten hebben een ‘National Air Pollution Control Programme’ moeten opstellen waaruit de reductiedoelstellingen voor diverse emissies zijn af te leiden[25].

Op de korte termijn is dus de verwachting dat de impact van invoering van de RIE op de veehouderij en de stikstofdepositie in Nederland beperkt zal zijn. Op de lange termijn speelt dat de Operating rules periodiek zullen worden aangescherpt. Daarmee heeft de Europese Unie wel degelijk via de RIE goede mogelijkheden om op lange termijn de emissies in Europa te reduceren.

[24] https://ecer.minbuza.nl/-/commissie-daagt-frankrijk-voor-het-eu-hof-wegens-schending-normen-luchtkwaliteit
[25] https://environment.ec.europa.eu/topics/air/reducing-emissions-air-pollutants/national-air-pollution-control-programmes-and-projections_en

6 SWOT-analyse herziening RIE

De verschillende aandachtspunten uit de interviews inzake de herziening van de RIE en de gevolgen voor (emissies in) de veehouderij zijn onderstaand op hoofdlijnen in een SWOT-analyse weergegeven. In de SWOT-analyse staan de sterke en zwakke punten genoteerd en de kansen en bedreigingen betreffende het voorstel tot herziening van de RIE voor de Nederlandse veehouderij.

INTERNE FACTOREN

STERKTES +	ZWAKTES –
• Potentie om een bijdrage te leveren aan het level playing field in de EU. • Door de grotere reikwijdte dan de huidige RIE (toevoeging rundveehouderij en methaan, lagere drempelwaarde) vallen meer emissies in de veehouderij onder de RIE.	• Verwachting is dat de Operating rules in de praktijk voor Nederland niet tot grote aanpassingen/emissiereductie leiden. • Risico dat vermeden emissies in de stal bij bemesting van gewassen weer vrijkomen. • Er zijn zorgen dat de implementatie in lidstaten verschillend zal zijn, omdat urgentie, kennis en capaciteit verschillen per lidstaat.

EXTERNE FACTOREN

KANSEN +	BEDREIGINGEN –
• Bijstellen van de Operating rules in de toekomst kan leiden tot meer emissiereductie. Dit kan bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen voor emissiereductie richting 2050 en verder. • In de monitoring van emissies kan gewerkt worden met bedrijfsspecifieke doelen	• Beperkte kennis en capaciteit bij het bevoegd gezag in Nederland om eventuele (beperkte) extra eisen inzake de RIE te implementeren en uit te voeren. • De Operating rules zijn na vaststelling vrij statisch, dit kan innovatie op het gebied van emissiereductie in de weg zitten. • Het is onduidelijk of bij eventuele benodigde investeringen/kosten door veehouders vanwege de RIE subsidies beschikbaar zijn. Daarbij zouden benodigde investeringen ook schaalvergroting in de hand kunnen werken.

7 Aanbevelingen herziening RIE

Op basis van de analyse van de verschillende LSU drempelwaarden en de interviews met stakeholders worden de volgende aanbevelingen gegeven. Dit zijn aanbevelingen voor de inzet van Nederland t.a.v. de gesprekken over herziening van de RIE.

Aanbevelingen voor implementatie:

1. De Europese Commissie zou periodiek en steekproefsgewijs een inspectie kunnen uitvoeren in de lidstaten t.a.v. de implementatie van de RIE en de vergunningverlening aan bedrijven. Daarbij kan de focus van de inspectie zijn om vooral verbeterpunten te identificeren en niet direct om een lidstaat te sanctioneren.
2. Er zou afgesproken kunnen worden dat de lidstaten periodiek de Europese Commissie informeren over de voortgang van implementatie van de herziening van de RIE op het gebied van veehouderij.
3. Kennisuitwisseling van vergunningverleners en toezichthouders op Europees niveau over de voer-, management- en staltechnieken kan bijdragen aan een goede implementatie van de RIE in de lidstaten. Kennis van de technieken is namelijk nodig om vergunningsaanvragen te kunnen toetsen en voor de toezichthouder om naleving te kunnen controleren.

Aanbevelingen t.a.v. de Operating rules

4. In de Operating rules zal naar verwachting een bepaalde bandbreedte worden aangegeven voor de emissiewaarden. Aanbeveling is om deze 'range' zo klein mogelijk te houden, zodat lidstaten weinig ruimte hebben om bovenin de range emissies te vergunnen.
5. Het proces om de Operating rules op te stellen zou aanzienlijk kunnen worden verbeterd indien lidstaten dezelfde maatstaven hanteren om de effecten van technieken en innovaties door te laten meten en te beoordelen. Nederland heeft op dit gebied in het recente verleden een belangrijke rol gespeeld. De Europese Commissie dient momenteel meer inzet te plegen om te komen tot een goed functionerend Europees verificatiesysteem ten behoeve van een objectieve vaststelling van de werking van technieken/innovaties in de veehouderij.
6. Er dient bij het opstellen van de Operating rules rekening te worden gehouden met de verschillende typen huisvestingssystemen in de veehouderij. Bijvoorbeeld voor een gesloten pluimveestal kunnen andere technieken BBT zijn dan voor een pluimveestal met uitloop. Indien met het type huisvestingssysteem wordt rekening gehouden, hoeft er ook niet

per se een uitzondering te zijn voor biologische en/of extensieve bedrijven. De inzet om rekening te houden met management en huisvestigingssystemen wordt overigens reeds letterlijk benoemd door de Europese Commissie in de toelichting van het voorstel tot wijziging van de RIE.

7. Er wordt door sommige lidstaten gepleit om extensieve veehouderijbedrijven (<2 GVE per hectare) niet onder de RIE te laten vallen. Aanbeveling is om deze norm in de Operating rules vast te leggen en niet in de richtlijn zelf. Op deze manier zouden extra administratieve verplichtingen bij het bevoegd gezag worden voorkomen, doordat dan geen aparte registratie van landgebruik en toets door de vergunningverlener nodig zou zijn.
8. De Operating rules zijn na vaststelling in principe statisch, dat wil zeggen dat nieuwe bewezen innovaties niet direct worden opgenomen. Aanbeveling is om een uitgebreide uitvraag naar innovaties te organiseren bij het opstellen van de Operating rules om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk Best Beschikbare Technieken worden opgenomen.
9. Aanbeveling is om voor te stellen aan de Europese Commissie om de Operating rules in 2035 te evalueren. Op die manier kan indien nodig ook een actualisatie plaats vinden. Naar verwachting zullen er juist de komende jaren nieuwe innovaties en BBT's komen, door de Operating rules relatief snel weer te evalueren kunnen deze innovaties worden opgenomen.

<u>Aanbevelingen t.a.v. de drempelwaarde:</u>

10. Aanbeveling is om rekening te houden met de zorgen van het bevoegd gezag dat een lage drempelwaarde kan leiden tot meer werk inzake vergunningverlening, screening/actualisering van vergunningen en toezicht. De huidige werkcapaciteit bij Omgevingsdiensten is niet ingericht op een uitbreiding van de taken vanwege herziening van de RIE. Een oplossing is om de drempelwaarde hoger vast te stellen, zodat minder veehouderijbedrijven eronder zullen vallen. Een hoge drempelwaarde conflicteert echter met de doelstelling om milieuwinst te boeken en een bijdrage te leveren aan het gelijke speelveld in Europa. Andere oplossingsrichtingen zijn om ervoor te pleiten dat de Operating rules niet tot veel extra eisen leiden ten opzichte van het Nederlandse beleid en/of een landelijk programma op te zetten om kennis en capaciteit bij Omgevingsdiensten te ondersteunen. Een combinatie van de genoemde oplossingsrichtingen is ook een goede mogelijkheid.

Aanbevelingen op het gebied van monitoring van emissies:

11. In Nederland wordt voor op termijn gewerkt aan een systematiek van doelvoorschriften en het meten van de werkelijke emissies in de praktijk. Belangrijk is om te checken bij de Europese Commissie dat het registreren van realtime metingen van de werkelijke emissies ook een mogelijkheid is om aan de verplichtingen van monitoring te voldoen. Aanbeveling is om nog een stapje verder te gaan, namelijk door te pleiten voor ondersteuning vanuit Europa voor deze aanpak. Doel van dit pleiten is om met ondersteuning voor onderzoek en ontwikkeling van sensoren en vervolgens uitrol in de praktijk toe te werken naar Europese normen voor bedrijfsmetingen. NGO's dienen ook bij onderzoek en ontwikkeling van sensoren/realtime metingen betrokken te worden.
12. Aanbeveling is om op Europees niveau te bespreken of bedrijfsspecifieke berekening van emissiewaarden en daarmee monitoring van emissies mogelijk is. Dit zou de toegevoegde waarde van monitoring aanzienlijk vergroten.

Overige aanbevelingen:

13. Het is belangrijk dat bij het opstellen van de Operating rules dierenwelzijn en brandveiligheid worden meegenomen in de afwegingen.
14. De RIE geeft in artikel 3 een ruime interpretatie aan het begrip 'installatie'. Op dezelfde locatie ten uitvoer gebrachte en daarmee rechtstreeks samenhangende activiteiten die technisch in verband staan met veehouderij en die gevolgen kunnen hebben voor de emissies en de verontreiniging, vallen eveneens onder het begrip installatie. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan over bemesting van het perceel waarop een veehouderijbedirjf is gevestigd. Dit is overigens in de huidige RIE ook het geval. Aanbeveling is de Europese Commissie te verzoeken om verduidelijking en/of praktijkvoorbeelden welke activiteiten dienen te worden meegenomen in de vergunningverlening in het kader van de RIE en welke niet.
15. Vergunningverlening en toezicht zijn in Nederland veelal geregeld op lokaal niveau. Aanbeveling is om een duidelijke, eenduidige beleidslijn of handreiking voor de vergunningverleners en toezichthouders in Nederland op te stellen. Omgevingsdiensten stellen hier behoefte aan te hebben.

Bijlage I: Geïnterviewde stakeholders

In alfabetische volgorde:

- Arvalis, Ben Spreeuwenberg
- Bionext, Hans Fuchs
- Coalitie Vitale Varkenshouderij (CoViVa), Alfred van Lenthe
- De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO), Louise Terlage
- Duurzame Zuivelketen, Bregje van Erve
- Gemeente Venray, Kathelijne de Wit
- Hoeve Advies, adviseur op het gebied van bouw, milieu, natuur en ruimtelijke ordening voor de pluimveehouderij, Wim Hoeve
- ILVO, Sam de Campeneere
- Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Nederland, Herman Litjens
- Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) vakgroep melkveehouderij, Jos Verstraten
- Mobilisation for the Environment (MOB), Valentijn Wösten
- Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP), Aalt den Herder
- Omgevingsdienst Achterhoek, Annemieke Vos
- Omgevingsdienst De Vallei, Frank Toemen
- Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV), Annelies Buijtels
- Promillicon, Jos van Gastel
- Provincie Overijssel, Michiel Linskens
- Rijkswaterstaat, Annelies Uijtdewilligen
- Rijkswaterstaat, Rommy Ytsma
- Stichting Brancheorganisatie Kalversector (SBK), Henk Bekman
- Wageningen Livestock Research, Nico Ogink

Daarnaast hebben we enkele experts van enkele Europese lidstaten geraadpleegd over enkele onderwerpen van het impact assessment (Vlaanderen, Ierland, Denemarken, Spanje, Roemenië, Frankrijk).

Bijlage II: De opdracht

Omdat de herziening van de RIE impact zal hebben op de veehouderij en overheden in Nederland is het belangrijk om de precieze gevolgen van de aanpassing van de RIE in beeld te brengen. Daarbij dient ook gekeken te worden naar het gelijke speelveld voor veehouders in Europa. Daarom heeft de opdrachtgever gevraagd om een impact assessment. Het impact assessment zal zich primair richten op toetsing van administratieve lasten, kosten, investeringen, implementatietijd vergunningen en effectiviteit van emissiereductie.

Het impact assessment zal ingaan op een aantal onderzoeksvragen die opgedeeld zijn in vier delen.

<u>Deel 1: Wat betekent de herziening van de RIE qua aantallen bedrijven en extra verplichtingen op basis van de huidige regelingsteksten?</u>

1. Hoeveel Nederlandse veehouderijen gaan er vallen onder de herziening van de RIE en worden vergunning plichtig?

a. Hoeveel bedrijven vallen nu onder de RIE?

b. Hoeveel veehouderijen zijn dit ten opzichte van het totaal aantal veehouderijbedrijven, uit te splitsen naar rundvee (melkvee/vleesvee/jongvee/vleeskalveren), pluimvee en varkens. Inclusief uitsplitsing biologisch/gangbaar.

2. Wat zijn de administratieve lasten van de RIE?

a. Wat zijn de huidige administratieve lasten van grote veehouderijbedrijven onder de RIE?

b. Wat betekent de aanpassing van de RIE voor bestaande vergunninghouders in de veehouderij op bedrijfsniveau, en in hoeverre levert dit in de toekomst **extra** verplichtingen op voor veehouderij ten opzichte van de verplichtingen die zij nu al hebben in Nederland? Te denken valt aan de huidige vergunningsplicht en bijkomende verplichtingen via bijvoorbeeld de Gecombineerde Opgave.

<u>Deel 2: Hoe beoordelen stakeholders deze voorstellen, op basis van de informatie uit deel 1?</u>

3. Wat zijn de gevolgen voor het bevoegd gezag en veehouders om te voldoen aan de (administratieve) verplichtingen ?

4. Hoe kijken stakeholders naar de voorstellen?

a. Bevoegd gezag: gemeenten, omgevingsdiensten, provincies
(Kosten voor beschikkingen, handhaving en publicaties samenvattingen inspectieverslag)

b. Veehouderijsector, pluimvee, varkens, rundvee en biologisch
(LTO Nederland, Duurzame Zuivelketen, NVP, POV/CoViVa, Biohuis)

<u>Deel 3: Wat zijn de onzekerheden en risico's voor instemming met richtlijn?</u>

5. Wat zijn de onzekerheden en risico's bij (essentiële) onderdelen die niet in de richtlijn zelf zijn opgenomen, maar nog nader volgen in uitvoeringsregels.
    a. Benoemen verschil tussen gedelegeerde handelingen, uitvoeringshandeling en opnemen van voorwaarden in de richtlijn zelf.
    b. Risicoanalyse. Er wordt een SWOT-analyse opgesteld m.b.t.de oor wijziging van de RIE en implementatie in de verschillende veehouderijsectoren.

<u>Deel 4: Wat is het handelingsperspectief?</u>

6. Wat is het handelingsperspectief voor veehouders om te voldoen aan de RIE en welke reductiemaatregelen zouden zij daarbij kunnen nemen?
    a. Inschatting van wat de herziening van de RIE potentieel kan opleveren aan emissiereductie (methaan/ammoniak, (fijnstof/endotixine/geur)) in Nederland door het toevoegen van veehouderijen? Wat kan de herziening van de RIE opleveren aan broeikasgasemissiereductie in de Nederlandse veehouderij richting 2050/2055?
    b. Kan er duiding gegeven worden op wat de herziening betekent voor het EU level-playing field t.o.v. andere landen?

c. In hoeverre kunnen reductiemaatregelen bijdragen aan verbetering van dierenwelzijn en brandveiligheid? (voor zover mogelijk en bekend)?
d. Wat zijn de investeringskosten om te voldoen aan de herziening van de RIE en de toepassing van BBT's (voor zover mogelijk en in te schatten)?

Aanvullende vragen, nice to have:

7. In hoeverre voldoet de Nederlandse veehouderij al aan het streng vergunnen aan de onderkant van de BREF?
8. Vanaf welke range voor de BREF/BBT's, zou de herziening nieuwe eisen gaan opleveren ten opzichte van de huidige situatie voor technieken? .
9. Op welke manier kunnen de herzieningsvoorstellen passen bij de ingezette lijn van LNV om dierenwelzijn en brandveiligheid te verbeteren, ook om aan te sluiten bij de Wet dieren?
10. Indicatie van milieuwinst als gevolg van de huidige RIE EU.
11. Indicatie van milieuwinst in NL door RIE in omringende landen.
12. Indicatie van de gevolgen op het gebied van vergunningverlening en administratieve lasten in enkele andere EU-landen.

Bijlage III: Gespreksleidraden

Gespreksleidraad bevoegd gezag

Algemeen

1. In hoeverre was u voor dit interview bekend met de huidige Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en het voorstel van de Europese Commissie t.a.v. de herziening van de RIE?
2. Op welke manier komt u in aanraking met de huidige Nederlandse regelgeving in het kader van de RIE?

Huidige RIE

3. Wat betekent de RIE op dit moment op het gebied van handhaving en vergunningen?
4. Welke kosten zijn hier voor de overheid mee gemoeid (dus de extra kosten voor een IPPC-bedrijf ten opzichte van een veehouderij die niet IPPC is)?
5. Levert de RIE extra verplichtingen op t.o.v. ons nationale milieu- en stikstofbeleid, of is het hier ondersteunend aan?
6. Kunt u vertellen wat de huidige RIE op dit moment inhoudt voor Nederlandse veebedrijven die hier onder vallen?
7. Welke (administratieve)lasten en kosten zijn hier volgens u gemoeid voor de veehouder (dus de extra kosten die een IPPC bedrijf heeft ten opzichte van een veehouderij die niet IPPC is?

Herziening RIE

8. Het voorstel van de Commissie is om de reikwijdte van de RIE te verbreden naar meer veehouderijbedrijven (150 LSU, en optellen bij gemengde bedrijven, toevoeging rundvee) en naar methaan. Hierover hebben we enkele vragen:
9. Wat zijn naar uw inschatting de gevolgen voor het bevoegd gezag?
10. Wat betekent de uitbreiding van de reikwijdte van de RIE voor de huidige beschikkingen en/of vergunningen en meldingen in Nederland? Daarbij rekening houdend dat elke RIE wijzigingen met zich meebrengt, dat de veehouderij te maken gaat krijgen met een lichter regiem, de drempelwaarden en methaan.
11. Wat zijn de gevolgen voor de handhaving? Zijn er gevolgen voor de inspectieverslagen?
12. Wat zijn de benodigde investeringen voor het bevoegd gezag om te voldoen aan de herziening van de RIE en de toepassing van BBT's (voor zover mogelijk en in te schatten)?
13. En nadat dat de investeringen zijn gedaan: wat betekent dit voor administratieve kosten van het bevoegd gezag (inclusief controle op monitoringsgegevens)? (grove schatting mag cq. wat is uw verwachting?)
14. Wat zijn de effecten op methaan? Denkt u dat de RIE kan bijdragen aan de ambities van het Kabinet om de uitstoot van methaan terug te dringen?
15. Ziet u nog andere gevolgen voor het bevoegde gezag?
16. Wat verwacht u dat de gevolgen zijn voor veehouders?
17. Kan de RIE bijdragen aan een level playing field op stikstof en methaan met andere lidstaten/onze buurlanden?

18. Op welke manier kunnen de herzieningsvoorstellen passen bij de ingezette lijn van LNV om dierenwelzijn en brandveiligheid te verbeteren, ook om aan te sluiten bij de Wet dieren? Wat zou ingebracht kunnen worden bij de totstandkoming van de BBT? Zijn er bijv. interessante onderzoeken.

Overige vragen

19. Wat zijn volgens u aandachtspunten bij uitwerking en implementatie in Nederland?
20. Welke zaken dienen volgens u in ieder geval op EU-niveau helder geregeld te worden?
21. In hoeverre wordt in de Nederlandse veehouderij volgens u al streng vergund aan de onderkant van de BREF? Zit er verschil in hoe vergund wordt naar gelang de omvang van veehouderijen groter wordt?
22. eventueel: Kunt u een indicatie geven van de impact van de voorgestelde wijzigingen in de RIE in de omringende landen. (hier bij variatie naar 150, 300 en 400 LSU voor methaan, fijnstof en ammoniak)
23. (eventueel: Indicatie van de gevolgen op het gebied van vergunningverlening en administratieve lasten buiten Nederland in enkele andere EU-landen.)
24. Zijn er nog andere aandachtspunten in het kader van de herziening van de RIE die u wilt benoemen?

<u>Gespreksleidraad veehouderij</u>

Algemeen

1. In hoeverre was u voor dit interview bekend met de huidige Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en het voorstel van de Europese Commissie t.a.v. de herziening van de RIE?

Huidige RIE

2. Kunt u vertellen wat de huidige RIE op dit moment inhoudt voor Nederlandse veebedrijven die hier onder vallen?
3. Welke (administratieve)lasten en kosten zijn hiermee gemoeid voor de veehouder (dus de extra kosten die een IPPC-bedrijf heeft ten opzichte van een veehouderij die niet IPPC is?
4. Levert de RIE extra verplichtingen op t.o.v. ons nationale milieu- en stikstofbeleid, of is het hier ondersteunend aan?

Herziening RIE

5. Het voorstel van de Commissie is om de reikwijdte van de RIE te verbreden naar meer veehouderijen (150 LSU , en optellen bij gemengde bedrijven, toevoeging rundvee) en ook naar methaan. Hierover hebben we enkele vragen:
6. Wat betekent de uitbreiding van de reikwijdte van de RIE voor de huidige beschikkingen en/of vergunningen en meldingen in Nederland?
7. Wat betekent dit voor de <u>extra</u> lasten van veehouders die nu nog niet onder de RIE vallen? (grove schatting mag cq. wat is uw verwachting?)
8. Wat is het handelingsperspectief voor veehouders om te voldoen aan de RIE en welke reductiemaatregelen (ammoniak, methaan) zouden zij daarbij kunnen nemen, naar uw inzicht? Daarbij rekening houdend dat de veehouderij te maken gaat krijgen met een lichter regime, de drempelwaarden en methaan.

9. Denkt u dat de RIE kan bijdragen aan de ambities van het Kabinet om de uitstoot van methaan terug te dringen? Wat kunnen de effecten zijn op methaanreductie?
10. Kan de RIE bijdragen aan level playing field op stikstof en methaan met andere lidstaten/onze buurlanden?
11. Zijn er bepaalde technieken/oplossingen die volgens u meer onder de aandacht dienen te worden gebracht?
12. In hoeverre kunnen reductiemaatregelen bijdragen aan verbetering van dierenwelzijn en brandveiligheid? (voor zover mogelijk en bekend)
13. Wat zijn de investeringskosten voor veehouders om te voldoen aan de herziening van de RIE en de toepassing van BBT's (voor zover mogelijk en in te schatten)?
14. Wat verwacht u dat de gevolgen zijn voor de betrokken overheidsinstanties?

Overige vragen

15. Wat zijn volgens u aandachtspunten bij uitwerking en implementatie in Nederland?
16. Welke zaken dienen volgens u in ieder geval op EU-niveau helder geregeld te worden?
17. Kan er duiding gegeven worden op wat de herziening betekent voor het EU level-playing field voor veehouders t.o.v. andere landen?
18. Op welke manier kunnen de herzieningsvoorstellen passen bij de ingezette lijn van LNV om dierenwelzijn en brandveiligheid te verbeteren, ook om aan te sluiten bij de Wet dieren? Wat zou ingebracht kunnen worden bij de totstandkoming van de BBT? Zijn er bijv. interessante onderzoeken.
19. (eventueel: Kunt u een indicatie geven van de impact van de voorgestelde wijzigingen in de RIE in de omringende landen. (hier bij variatie naar 150, 300 en 400 LSU voor methaan, fijnstof en ammoniak)
20. (eventueel: Indicatie van de gevolgen op het gebied van vergunningverlening en administratieve lasten buiten Nederland in enkele andere EU-landen.)
21. Zijn er nog andere aandachtspunten in het kader van de herziening van de RIE die u wilt benoemen?

<u>Gespreksleidraad overige experts</u>

Algemeen

1. In hoeverre was u voor dit interview bekend met de huidige Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en het voorstel van de Europese Commissie t.a.v. de herziening van de RIE?

Huidige RIE

2. Kunt u vertellen wat de huidige RIE op dit moment inhoud voor Nederlandse veebedrijven die hier onder vallen?
3. Bent u bekend met de huidige BREF/BBT documenten en de procedures om die op te stellen? Zo ja, hoe verloopt dit proces?
4. Welke (administratieve)lasten en kosten zijn hiermee gemoeid voor de veehouder en de betrokken overheden?
5. Levert de RIE verplichtingen op t.o.v. ons nationale milieu- en stikstofbeleid, of is het hier ondersteunend hieraan?

Herziening RIE

6. Het voorstel van de Commissie is om de reikwijdte van de RIE te verbreden naar meer veehouderijen en ook naar methaan. Hierover hebben we enkele vragen:
7. Wat betekent de uitbreiding van de reikwijdte van de RIE voor de huidige beschikkingen en/of vergunningen en meldingen in Nederland? (PM drempelwaarden en methaan)
8. Wat zijn de effecten op methaan: Levert de RIE extra verplichtingen op t.o.v. ons nationale klimaatbeleid of is het hier ondersteunend aan?
9. Kan de RIE bijdragen aan level playing field op stikstof met andere lidstaten/onze buurlanden?
10. Wat levert dit aan extra lasten voor veehouders op? Welke lasten denkt u aan? (grove schatting mag cq. wat is uw verwachting?)
11. Wat is het handelingsperspectief voor veehouders om te voldoen aan de RIE en welke reductiemaatregelen zouden zij daarbij kunnen nemen, naar uw inzicht? Daarbij rekening houdend met een lichter regiem voor veehouderij, de drempelwaarden en methaan.
12. Zijn er bepaalde technieken/oplossingen die volgens u meer onder de aandacht dienen te worden gebracht?
13. Wat zou het reductiepotentieel kunnen zijn bij invoering van de RIE?
14. Welke aandachtspunten kunnen we meegeven bij de totstandkoming van de BBT conclusies/Operating rules als het gaat om verbetering van dierenwelzijn en brandveiligheid bij de toepassing van reductiemaatregelen? (voor zover mogelijk en bekend)
15. Wat zijn de extra investeringskosten voor veehouders om te voldoen aan de herziening van de RIE en de toepassing van BBT's (voor zover mogelijk en in te schatten)? (kan dit worden onderscheiden als het gaat om huidige IPPC en nieuwe veehouderijen die onder de RIE komen te vallen?
16. Wat verwacht u dat de gevolgen zijn voor de betrokken overheidsinstanties?

Overige vragen

17. Wat zijn volgens u aandachtspunten bij uitwerking en implementatie van de RIE in Nederland?
18. Welke zaken dienen volgens u in ieder geval op EU-niveau helder geregeld te worden?
19. (eventueel: Kunt u een indicatie geven van de impact van de voorgestelde wijzigingen in de RIE in de omringende landen. (hier bij variatie naar 150, 300 en 400 LSU voor methaan, fijnstof en ammoniak)
20. (eventueel: Indicatie van de gevolgen op het gebied van aantal extra bedrijven dat onder de RIE komt te vallen en administratieve lasten buiten Nederland in enkele andere EU-landen.)
21. Zijn er nog andere aandachtspunten in het kader van de herziening van de RIE die u wilt benoemen?

Bijlage IV, Tabellen methaanemissie

Tabel 6 Methaanemissie per dier uit pens- en darmfermentatie

Diersoort	Pens- en darmfermentatie (kg CH4/dier)
Melkkoe noordwest Nederland	135,1
Melkkoe zuidoost Nederland	136,0
Rosekalf	34,7
Varken	1,5

Bron: Van Bruggen et al., 2022[27]

Tabel 7 Methaanemissie per dier uit mest

Diersoort	Mestproductie mest in de stal (kg CH4/dier)
Melkkoe	37,8
Rosekalf	8,9
Varken (zeug)	18,5

Bron: Van Bruggen et al., 2022[26]

[26] https://www.wur.nl/nl/show/emissies-naar-lucht-uit-de-landbouw-berekend-met-nema-voor-1990-2020.htm

Bijlage V, Cijfers CBS

Aantal Livestock Units op Veehouderijbedrijven , 2022

CBS, Centraal bureau voor de Statistiek
Februari 2023

Toelichting bij de tabellen

Populatie

De gegevens voor deze tabel komen uit de landbouwtelling. De landbouwtelling maakt deel uit van de gecombineerde opgave, die onder meer gebruikt wordt voor de uitvoering van het landbouwbeleid en handhaving van de Meststoffenwet. De populatie van de landbouwtelling bestaat uit agrarische bedrijven met een economische omvang van 3000 SO of meer. SO (Standaard Opbrengst) is een economische maat voor de omvang van een agrarisch bedrijf. SO is gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald en wordt uitgedrukt in euro's. Met ingang van 2016 wordt voor de afbakening van de Landbouwtelling gebruik gemaakt van informatie uit het Handelsregister. Inschrijving in het Handelsregister met een agrarische SBI (Standaard BedrijfsIndeling) is leidend bij de bepaling of er sprake is van een

Methode en operationalisering

De Landbouwtelling is een integrale waarneming. Dataverzameling vindt grotendeels elektronisch, via een internettoepassing, plaats. De verzamelde gegevens worden door RVO (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) aan het CBS geleverd. De gegevens worden bij ontvangst door RVO op microniveau gecontroleerd op harde fouten en gecorrigeerd. Bij analyse door het CBS wordt op plausibiliteit (waarschijnlijkheid) gecontroleerd, onder andere door relatiecontroles en vergelijkingen met vorig jaar. Zo nodig wordt navraag
Met ingang van 2017 worden de dieraantallen in toenemende mate afgeleid uit I&R registers (Identificatie en Registratie van dieren), in plaats van door middel van directe uitvraag in de gecombineerde opgave. De I&R registers vallen onder verantwoordelijkheid van RVO. Sinds 2017 worden de rundveeaantallen afgeleid uit I&R-rund, en vanaf 2018 worden ook schapen, geiten en pluimvee afgeleid uit de betreffende I&R registers. De registratie van rundvee, schapen en geiten vindt rechtstreeks bij RVO plaats. Pluimveegegevens worden ingewonnen via de aangewezen databank Koppel Informatiesysteem Pluimvee (KIP) van Avined. Avined is een

Voor de berekening van Livestock Units (LSU) is uitgegaan van de normen zoals beschreven in EU
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018R1091

Peildatum data
De peildatum voor het aantal dieren is 1 april van het betreffende jaar.

Afronding en onderdrukking
In de tabel zijn de aantallen niet afgerond.

Begrippen

Standaard Bedrijfsindeling 2008 (SBI) - Nederlandse hiërarchische indeling van economische activiteiten die vanaf 2008 door het CBS wordt gebruikt om bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit. De economische activiteit is de verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en

Standaard Opbrengst (SO) - Een gestandaardiseerde maat voor de economische omvang van agrarische bedrijven, gebaseerd op de opbrengst die gemiddeld op jaarbasis per gewas of diercategorie wordt behaald. Per gewas en diercategorie worden SO-normen vastgesteld, deze zijn gebaseerd op gemiddelde waarden over een periode van vijf jaar, en worden om de drie jaar geactualiseerd. Het middelste jaar geldt als referentiejaar bij de aanduiding van de SO-normen (zo is de SO2010 gebaseerd op de jaren 2008 tot en met 2012). De SO

Afkortingen

CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek

SBI - Standaard Bedrijfsindeling

Tabel 1. Aantal veehouderijbedrijven in Nederland , 2022*

	Aantal bedrijven
Melkveebedrijven	13598
Vleeskalverenbedrijven	1213
Overige rundveebedrijven	4606
Fokzeugenbedrijven	579
Vleesvarkensbedrijven	1067
Overige varkensbedrijven	511
Leghennenbedrijven tbv consumptieeieren	566
Vleeskuikenbedrijven	485
Overige pluimveebedrijven	397
Totaal	23022

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS

Tabel 2. Aantal Livestock Units (LSU) per diersoort op veehouderijbedrijven, 2022*

	Aantal Livestock Units (LSU)	Aantal bedrijven	Waarvan gemengde bedrijven (> 1 diersoort)
Totaal alle diersoorten	< 150	14139	282
	150 - 200	2785	70
	200 - 250	1424	73
	250 - 300	839	38
	>= 300	3835	331
	Totaal	23022	794
Totaal rundvee	< 150	13920	641
	150 - 200	2618	50
	200 - 250	1214	27
	250 - 300	664	6
	>= 300	1392	37
	Totaal	19808	761
Totaal melkvee (incl. jongvee)	< 150	10565	
	150 - 200	2470	
	200 - 250	1069	
	250 - 300	545	
	>= 300	777	
	Totaal	15426	
Jongvee voor de melkveehouderij	< 150	15188	
	150 - 200	69	
	200 - 250	25	
	250 - 300	7	
	>= 300	9	
	Totaal	15298	
Overig rundvee	< 150	6761	
	150 - 200	152	
	200 - 250	131	
	250 - 300	106	
	>= 300	589	
	Totaal	7739	
Totaal varkens	< 150	575	348
	150 - 200	125	41
	200 - 250	124	31
	250 - 300	109	22
	>= 300	1582	173
	Totaal	2515	615
Vleesvarkens	< 150	561	
	150 - 200	105	
	200 - 250	99	
	250 - 300	101	
	>= 300	1171	
	Totaal	2037	
Fokvarkens	< 150	413	
	150 - 200	91	
	200 - 250	107	
	250 - 300	78	
	>= 300	656	

	Aantal Livestock Units (LSU)	Aantal bedrijven	Waarvan gemengde bedrijven (> 1 diersoort)
	Totaal	1345	
	< 150	422	74
	150 - 200	86	23
	200 - 250	89	18
	250 - 300	62	6
	>= 300	842	102
Pluimvee totaal	Totaal	1501	223
	< 150	76	
	150 - 200	32	
	200 - 250	32	
	250 - 300	27	
	>= 300	345	
Vleeskuikens	Totaal	512	
	< 150	87	
	150 - 200	53	
	200 - 250	53	
	250 - 300	31	
	>= 300	475	
Legkippen	Totaal	699	

* Voorlopige cijfers
Bron: CBS

Tabel 3. Aantal Livestock Units (LSU) naar bedrijfstype (alle veehouderijbedrijven), 2022*

	Aantal Livestock Units (LSU)					
	< 150	150 - 200	200 - 250	250 - 300	>= 300	Totaal
Melkveebedrijven	8678	2446	1098	565	811	13598
Vleeskalverenbedrijven	362	95	99	90	567	1213
Overige rundveebedrijven	4449	58	38	19	42	4606
Fokzeugenbedrijven	55	27	47	31	419	579
Vleesvarkensbedrijven	191	69	49	62	696	1067
Overige varkensbedrijven	19	10	11	11	460	511
Leghennenbedrijven tbv consumptieeieren	56	42	43	31	394	566
Vleeskuikenbedrijven	63	28	32	24	338	485
Overige pluimveebedrijven	266	10	7	6	108	397
Totaal	14139	2785	1424	839	3835	23022

* Voorlopige cijfers
Bron: CBS

Tabel 4. Aantal Livestock Units (LSU) op biologische veehouderijbedrijven, 2022*

Aantal Livestock Units (LSU)	Aantal bedrijven
< 150	579
150 - 200	126
200 - 250	73
250 - 300	39
>= 300	98
Totaal	915

* Voorlopige cijfers
Bron: CBS

Tabel 5. Aantal Livestock Units (LSU) per diersoort, biologisch, 2022*

Aantal Livestock Units (LSU)	Aantal bedrijven		
	Runderen	Varkens	Pluimvee
< 150	539	169	183
>= 150	144	15	11
Totaal	683	184	194

* Voorlopige cijfers
Bron: CBS

Tabel 6. Aantal Livestock Units (LSU) per diersoort op niet-veehouderijbedrijven, 2022*

	Aantal Livestock Units (LSU)	Aantal bedrijven
Totaal alle diersoorten	150 - 200	117
	200 - 250	76
	250 - 300	73
	>= 300	362
	Totaal	628
Runderen	150 - 200	114
	200 - 250	43
	250 - 300	26
	>= 300	63
	Totaal	246
Varkens	150 - 200	38
	200 - 250	30
	250 - 300	38
	>= 300	177
	Totaal	283
Pluimvee	150 - 200	40
	200 - 250	34
	250 - 300	21
	>= 300	83
	Totaal	178

* Voorlopige cijfers

Bron: CBS

Schuttelaar
& Partners